

Næringsministeren

Stortingets næringskomité
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

24/2625-4

18. april 2024

Dokument 8:125 S (2023-2024) representantforslag om mer landbasert mineralutvinning og sirkulærøkonomi

Jeg viser til representantforslag fra representantene Kvensjø, Tybring-Gjedde, Grotle, Farahmand, Elvestuen, Bjørlo, Rotevatn og Ropstad med 25 forslag til tiltak knyttet til landbasert mineralutvinning og sirkulærøkonomi.

I representantforslaget beskrives bakgrunn for forslagene og et bakteppe som inkluderer strategiske og sikkerhetspolitiske forhold, internasjonalt samarbeid, verdiskaping og grønn industri, og behovet for bærekraftige løsninger i mineralnæringen. Representantforslaget er omfattende og omfatter tiltak innenfor flere departementers og statsråders ansvarsområder. Nærings- og fiskeridepartementet har derfor innhentet innspill fra berørte departementer.

Jeg vil innledningsvis vise til at regjeringens mineralstrategi gjennom 52 konkrete tiltak nettopp dekker de fleste temaene som representantene her tar opp. Andre tiltak dekkes av andre politiske initiativ eller politikk utenfor rammene av strategier, handlingsplaner, veikart mv. I mineralstrategien, som var den første mineralstrategien siden 2013, har regjeringen som mål at Norge skal ha verdens mest bærekraftige mineralnæring. Gjennom fem satsingsområder skal tiltakene bidra til at mineralprosjektene kan realiseres raskere, mineralnæringen skal være bærekraftig og bidra i den sirkulære økonomien, det skal legges til rette for at næringen har god tilgang på privat kapital og Norge skal være en stabil leverandør av råvarer til grønne verdikjeder.

Vi er godt i gang med oppfølgingen av strategien. Regjeringen arbeider med ny minerallov som vi tar sikte på å fremme for Stortinget i løpet av våren 2025, vi har inngått en rekke industripartnerskap som omfatter mineraler med en rekke land, vi har blitt med i det

internasjonale samarbeidet Minerals Security Partnership, og vi har etablert ordninger for fast track og one stop shop.

Da Regjeringen tiltrådte var det et betydelig etterslep i behandlingen av saker i både departement og direktorat. Vi har omorganisert og prioritert mineralfeltet, med ny seksjon i departementet og betydelig redusert saksbehandlingskø. Vi har fulgt opp Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard og Norges Geologiske undersøkelse med økte bevilgninger for å sikre økt kartlegging, økt tempo i utviklingen av mineralprosjekter og realisering av flere mineralprosjekter. Bare det siste året er virkemidlene som skal bidra til grønt industriløft, som inkluderer mineralnæringen, styrket med 20 mrd. kroner. Dette omfatter 15 mrd. kroner for å styrke Eksportfinansiering Norge, Innovasjon Norge, Nysnø, SIVA og Investinor som regjeringen fremmet i statsbudsjettet for 2024 og i nysalderingen høsten 2023, og den nye ordningen med grønn industrifinansiering på 5 mrd. kroner som var en del av enighetsavtalen om mellom regjeringspartiene og SV i forhandlingene om statsbudsjettet 2024 i Stortinget.

Samlet sett er det altså gjort en rekke tiltak på mineralfeltet siden regjeringen tiltrådte. Bakteppet for denne satsingen er særlig knyttet til at verden trenger flere mineralske råvarer, og mineralene får stadig større strategisk og geopolitisk betydning. Mineralutvinning og produksjon av mineralske råvarer er strategisk viktig for å sikre verdikjedene sentrale innsatsvarer for industrien. Økt egenproduksjon er viktig for å sikre råvaretilgang og mulighet for grønn industriutvikling både i Norge og øvrige land i Europa.

Gjennomgang av de konkrete forslagene til tiltak:

1. Stortinget ber regjeringen gjøre nødvendig forarbeid for implementering av EUs tiltakspakke for kritisk råvareforsyning (CRMA), og rapportere om dette til Stortinget innen utgangen av 2024, med sikte på implementering av pakken før 1. januar 2025.

Vurdering:

Regjeringen har fulgt EUs arbeid med Critical Raw Materials Act fra start, og arbeidet med vurderinger av om rettsakten skal innlemmes i EØS-avtalen er høyt prioritert. Vi arbeider for at norsk næringsliv skal ha samme rammebetingelser som sine europeiske konkurrenter, også på områdene som er dekket av EUs regelverk. Norge har blant annet fått gjennomslag for å innlemme aluminium og syntetisk grafitt i EU-kommisjonens liste over kritiske råmaterialer.

CRMA ble endelig vedtatt i EU 15. april 2024 og trer snart i kraft. Regjeringen er i gang med å vurdere rettsaktens EØS-relevans for ev. innlemmelse i EØS-avtalen. Vurdering av EØS-relevans og arbeid med rettsakten er en høyt prioritert oppgave i departementet.

2. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et formalisert samarbeid med Sverige og Finland med mål om felles verdiskaping knyttet til mineraler og se dette i sammenheng med grensekryssende temaer som industribygging, kraft, kompetanse, infrastruktur og sikkerhetspolitikk.

Vurdering:

På det nordiske næringsministermøtet i oktober 2023 tok jeg initiativ til, og fikk tilslutning til, et tettere samarbeid med mine nordiske kolleger om industri- og næringssamarbeid innenfor verdikjeder som er viktige for det grønne skiftet. I dette samarbeidet er det naturlig å inkludere mineraler og bærekraftig gruvedrift i tillegg til å vektlegge kompetanse og arbeidskraft relevant for det grønne skiftet, på tvers av landegrensene.

I tillegg har de nordiske landene, gjennom Nordisk ministerråd, over flere år hatt et formalisert samarbeid om mineraler og bærekraftig gruvedrift. Dette samarbeidet har blant annet resultert i utarbeidelsen av en rapport om «The Nordic Supply Potential of Critical Metals and Minerals for a Green Energy Transition». Programperioden for dette samarbeidet går ut i 2024.

Regjeringen har inngått et strategisk partnerskap med Sverige, der blant annet mineraler faller inn under rammene for samarbeidet partnerskapet skal legge til rette for. Videre har regjeringen inngått et strategisk partnerskap med Danmark som skal bygge og forsterke den grønne industrien med ambisjon om å gjøre Norden til en grønn industri- og energiregion basert på naturressurser, kunnskapsmiljøer, industriell kompetanse og vårt felles verdigrunnlag.

3. Stortinget ber regjeringen jobbe for en bred samarbeidsavtale med USA om verdikjeder for mineraler hvor det inngår et unntak fra Inflation Reduction Act (IRA) for mineraler fra Norge til batteriproduksjon.

Vurdering:

Regjeringen ønsker å få på plass et formalisert samarbeid med USA om kritiske mineraler. En sentral målsetting med et slikt samarbeid fra norsk side er å legge til rette for at norske mineraler kan benyttes i amerikanske elbilbatterier som kvalifiserer til støtteordning under Inflation Reduction Act. Som et viktig steg mot et forsterket strategisk samarbeid med USA om kritiske mineraler har vi nylig blitt enige om å fremforhandle en MoU/intensjonsavtale om kritiske mineraler. Denne intensjonsavtalen vil bygge videre på flere måneder med konstruktiv dialog mellom norske- og amerikanske myndigheter.

4. Stortinget ber regjeringen målrette Norges geologiske undersøkelses (NGU) arbeid mer inn mot områder og prosjekter hvor det kan være store forekomster av strategisk viktige mineraler og sjeldne jordarter, og hvor det samtidig er godt egnet å drive kommersiell mineralvirksomhet.

Vurdering:

Regjeringen la frem sin mineralstrategi 21. juni 2023. Et av tiltakene i mineralstrategien er at: «NGU prioriterer kartlegging i områder som antas å kunne ha forekomster av kritiske mineraler, og tilgjengeliggjøring av data fra slike områder». At NGU skal prioritere slik kartlegging fremkommer også av Nærings- og fiskeridepartementets Prop. 1 s (2023-2024) side 118, og NGUs tildelingsbrev for 2024. Jeg viser videre til at NGU fikk en økt bevilgning på 10 mill. kroner til økt kartlegging i 2023 budsjettet, og 10 mill. kroner i revidert nasjonalbudsjett for 2023. I budsjettet for 2024 fikk NGU en ytterligere økt bevilgning på 5 mill. kroner til dette formålet.

Arbeidet med å prioritere kartlegging i områder hvor det antas å kunne være kritiske mineraler er altså allerede godt i gang. Gode geologiske datasett er viktig for at de private lete- og undersøkelsesselskapene kan målrette sine undersøkelser. Regjeringen har bedt NGU prioritere områder med særlig stort potensial for å finne kritiske råmaterialer. Det bør likevel fremdeles også kartlegges i områder med ukjent potensial.

Når det gjelder vurdering av konkrete prosjekter og områder som er «godt egnet å drive kommersiell mineralvirksomhet» er dette i utgangspunktet noe som må vurderes av næringslivet selv. Myndighetenes viktigste ansvar er å etablere gode og forutsigbare rammevilkår og regelverk for næringen.

5. Stortinget ber regjeringen utrede hvordan offentlige myndigheter kan legge bedre til rette for leting og prosjektering i nedlagte gruver, særlig for gruver der det er potensial for utvinning av strategisk viktige mineraler og sjeldne jordarter.

Vurdering:

Det er i dag mulig å søke om undersøkelses- og utvinningsrett som også dekker gruveganger og gruverom i nedlagte gruver. Det er likevel nødvendig med samtykke fra grunneier, bruker av grunnen og relevant myndighet dersom man skal lete eller undersøke i nedlagte gruveområder, herunder bergvelter og avgangsdeponier, jf. mineralloven § 47, andre avsnitt punkt f. For nedlagte gruveområder kan det være flere berørte myndigheter, men som regel vil det være Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard som er relevant myndighet. Som hovedregel vil samtykke gis med mindre det er særskilte grunner til å ikke gi slikt samtykke.

6. Stortinget ber regjeringen gjøre endringer i forskrifter og om nødvendig foreslå lovendringer for å sikre parallellbehandling i konsesjonsprosesser for mineralutvikling på land for å realisere et reelt hurtigspor som får ned saksbehandlingstiden.

Vurdering:

Det er i dag bedriftene selv som avgjør om de ønsker å utarbeide forslag til reguleringsplan og søke tillatelser for mineralprosjekter sekvensielt eller parallelt. Det

er ingen ting i regelverk e.l. som begrenser bedriftenes anledning til å søke om tillatelser parallelt.

Det ble i Prop. 124 L (2020-2021) foreslått å innføre et rekkefølgekrav, der det stilles krav om at mineraluttaket skal være avklart i vedtak etter plan- og bygningsloven før det kan søkes om driftskonsesjon etter mineralloven. I Stortingets vedtak ble rekkefølgekravet lagt bort, og Stortinget fattet anmodningsvedtak 1136 «Stortinget ber regjeringen oversende forslaget om innføring av rekkefølgekrav til minerallovutvalget for en helhetlig vurdering».

Minerallovutvalget har i NOU 2022:8 Ny minerallov foreslått å innføre et rekkefølgekrav. Regjeringen mener at det er naturlig å behandle forslag til endringer i mineralloven i sammenheng, og vil komme tilbake til Stortinget om spørsmålet om rekkefølgekrav og parallell behandling av planforslag og søknader i forbindelse med behandling av forslag til ny minerallov. Regjeringen har en klar målsetning om å oversende forslag til ny minerallov til Stortinget før påske 2025.

Jeg viser for øvrig til svarene på forslag knyttet til Critical Raw Materials Act (CRMA). En implementering av CRMA i norsk rett vil også kunne ha betydning for behandlingen av mineralprosjekter, herunder ved fastsetting av tidsfrister ved behandlingen av strategiske prosjekter.

Regjeringen har videre i mineralstrategien besluttet at Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard skal være «one stop shop» for søknader om strategiske prosjekter for landbasert mineralutvinning. Regjeringen har også lansert en rekke tiltak for «fast track» som vil bidra til å raskere få frem mineralprosjekter for kritiske råmaterialer.

7. Stortinget ber regjeringen gi Direktoratet for mineralforvaltning (DMF) et tydeligere mandat som koordinerende myndighet, utvikle en statlig veileder for konsesjonsprosesser for mineralutvikling på land, innføre tidsfrister for saksbehandlingen inspirert av EUs Critical Raw Materials Act, og sikre god veiledning til berørte kommuner underveis i konsesjonsprosessen.

Vurdering:

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider nå med oppfølgingen av mineralstrategien, og flere av forholdene nevnt i spørsmålet er tett knyttet til flere tiltak fra regjeringens mineralstrategi lansert 21. juni 2023. Regjeringen følger opp tiltak for å redusere saksbehandlingstiden, etablering av en koordinerende enhet for søknader og saksbehandling, samt en ordning for «fast track».

DMF har i budsjettet for 2024 fått tildelt 5 mill. kroner for å legge til rette for raskere realisering av mineralprosjekter.

8. Stortinget ber regjeringen bidra til risikoavlastning for å stimulere nye prosjekter innen kommersiell leting etter mineraler på land, med særlig fokus på prosjektutvikling i tidlig fase. Dette gjøres fortrinnsvis sammen med Norges geologiske undersøkelse (NGU).

Vurdering:

I regjeringens mineralstrategi er det tiltak om å vurdere mulige økonomiske og næringspolitiske virkemidler for å stimulere til økt utvinning av kritiske råvarer, økt verdiskaping i mineralnæringen, mer bærekraftig mineralvirksomhet og hvordan lokalsamfunn kan få mer igjen ved mineralutvinning. Dette er et pågående arbeid som inngår i oppfølgingen av mineralstrategien.

Stortinget har også bedt om at det skal innføres en ny finansieringsordning for grønne industriprosjekter. En ny grønn finansieringsordning vil også kunne være relevant for grønne mineralprosjekter.

9. Stortinget ber regjeringen utarbeide en oversikt over og spesifisere hvilke ordninger under Grønt industriløft og virkemiddelapparatet generelt som mineralnæringen er omfattet av og kan søke på.

Vurdering:

Det næringsrettede virkemiddelapparatet har en rekke ulike finansieringsordninger, som inkluderer støtte-, låne- og garantiordninger. De fleste ordningene er brede og åpne for de fleste næringer. Virkemiddelapparatet skal mobilisere gode prosjekter som bidrar til grønn omstilling eller svarer til andre viktige formål, blant annet relatert til områdene som er pekt ut i regjeringens Veikart for et grønt industriløft. Mineralnæringen omfattes av ordningene i grønt industriløft og den nye grønne industrifinansieringsordningen kan også bli relevant for mineralprosjekter.

Innovasjon Norges ulike ordninger er mest relevant for innovasjon og utvikling av teknologi i utviklingsfasen og driftsfasen. Skattefunn, dvs. skattefradrag for FoU-arbeid, kan være relevant for mineralnæringen. Forskningsrådet mottar søknader og forhåndsgodkjenner FoU-innholdet i prosjektene. Enkelte av Forskningsrådets generelle ordninger kan også være aktuelle for mineralprosjekter, men mineralprosjekter er svakt representert i Forskningsrådets portefølje. Gjennom mineralstrategien har imidlertid Forskningsrådet fått et oppdrag relatert til kartlegging av forsknings- og kompetansebehov innenfor ulike deler av mineralsektoren.

Grønn plattform er en felles konkurransearena i regi av Innovasjon Norge, Forskningsrådet og Siva, i samarbeid med Enova. Plattformen kan gi støtte til gjennomføring av store prosjekter i regi av bredt sammensatte konsortier, fra forskning til kommersialisering og markedsintroduksjon. Ordningen retter seg mot «grønne» prosjekter innenfor de fleste tematiske områder, og et prosjekt relatert til verdikjeden for havbunnsmineraler, med mål om mindre miljøfotavtrykk, er blant prosjektene som har fått støtte.

Enova har som formål å bidra til utviklingen av lavutslippsamfunnet, og forvalter Klima- og energifondet. Enova støtter prosjekter som innebærer at ny klima- og energiteknologi blir utviklet og tatt i bruk i markedet. Enova kan i prinsippet støtte prosjekter innenfor alle sektorer i privat næringsliv og offentlige virksomheter.

Eksfin kan gi statlige lån og/eller garantier for investeringer tilknyttet etablering eller utvidelser av gruver i Norge med høy eksportandel, og ved eksport av norsk utstyr til gruveprosjekter i utlandet.

Enkelte statlige investeringsvirkemidler, som Investinor og Nysnø, kan også være aktuelle for visse typer mineralprosjekter.

Videre kan mineralnæringen ha finansieringsmuligheter gjennom ulike ordninger i EU, spesielt Horisont Europa. Critical Raw Material Act (CRMA) skal sikre enklere tilgang til europeisk finansiering og støtteordninger på nasjonalt nivå.

Det vil variere hvor godt de ulike ordningene i det næringsrettede virkemiddelapparatet treffer mineralnæringen, på bakgrunn av kriteriene som ligger til grunn for enkelte av ordningene om bl.a. innovasjonshøyde og FoU-innhold. Det vises til nærmere omtale i mineralstrategien.

10. Stortinget ber regjeringen sikre at virkemiddelapparatet bidrar til utslippsreducerende tiltak i mineralnæringen.

Vurdering:

Regjeringen etablerte gjennom statsbudsjettet for 2023 et hovedprinsipp om at prosjekter som mottar støtte gjennom det næringsrettede virkemiddelapparatet skal ha en plass på veien mot omstillingsmålet for 2030 og at Norge skal være et lavutslippssamfunn i 2050 (jf. Parisavtalen). Prinsippet favner både prosjekter med nøytral effekt og prosjekter med positiv effekt på grønn omstilling, og er for eksempel ikke til hinder for å støtte gode prosjekter i petroleumsnæringen.

Dette innebærer at alle prosjekter som får finansiering gjennom det næringsrettede virkemiddelapparatet vil bidra til utslippsreducerende tiltak eller andre tiltak som bidrar til Norges omstillingsmål.

Enova tilbyr i dag støtte ved innkjøp av utslippsfrie anleggsmaskiner. Dersom Enova identifiserer en mulighet til å bidra til varig markedsendring gjennom å støtte utslippsreducerende tiltak i mineralnæringen, er Enovas mandat åpent for dette.

Klima- og miljødepartementet styrer Enova på et overordnet nivå, gjennom fireårige styringsavtaler. Enova og Klima- og energifondets formål er å bidra til å nå Norges

klimaforpliktelser og bidra til omstillingen til lavutslippssamfunnet. Innenfor avtalens rammer er Enova gitt betydelig faglig frihet til å prioritere mellom områder, utforme programmer og tildele støtte til enkeltprosjekter slik at midlene utnyttes mest mulig effektivt.

Enovas aktivitet skal rettes mot senfase teknologiutvikling og tidlig markedsintroduksjon, med sikte på å oppnå varige markedsendringer slik at løsninger tilpasset lavutslippssamfunnet på sikt blir foretrukket uten støtte. Når teknologien begynner å bli konkurransedyktig uten støtte skal Enova trappe ned og avslutte støtten sin.

I tillegg finnes det allerede virkemidler som forurensningsmyndigheten kan benytte seg av gjennom å sette vilkår i tillatelsen etter forurensningsloven, slik som plikten til å redusere forurensning så langt som mulig, krav til utnyttelse av overskuddsenergi og krav at bedriften kontinuerlig skal arbeide med å finne alternativ anvendelse av gruveavgangen. I tillegg har virksomheter som bruker kjemiske stoffer som kan medføre helseskade eller miljøforstyrrelse en plikt etter Produktkontrollloven til å vurdere om det finnes alternativer som kan medføre mindre risiko.

11. Stortinget ber regjeringen fremme Fensfeltet som kandidat til å være europeisk strategisk prosjekt, slik det er definert i EUs Critical Raw Materials Act.

Vurdering:

Fensfeltet i Nome kommune er en av de mest interessante forekomstene i Norge og det er stor internasjonal oppmerksomhet om forekomsten. I regjeringens mineralstrategi er det en rekke tiltakspunkter knyttet til Fensfeltet og det er allerede etablert samarbeid med Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard om hvordan staten kan bidra med faglige ressurser og kapasitet for å bidra til fremdrift for planene om utvinning av sjeldne jordarter i Fensfeltet.

Som del av gjennomføringen av EUs rammeverk for kritiske råvarer (CRMA) vil Kommisjonen etablere et eget system for søknader fra kandidater som er aktuelle som et «strategisk prosjekt» under rettsakten, og det forventes at det kan åpnes opp for søknader allerede før sommeren. Nasjonalstatene vil ha en rolle i prosessen, men det er ikke nasjonalstatenes rolle å formelt foreslå prosjekter.

Nærings- og fiskeridepartementet følger prosjektene i Fensfeltet og Kommisjonens arbeid med CRMA nøye. Vi er også kjent med at det er interesse blant flere selskaper for å komme inn under ordningen med strategiske prosjekter.

EU-kommisjonen arrangerer et informasjonsmøte 30. april og åpner deretter trolig for at bedrifter kan søke Kommisjonen om å bli et strategisk prosjekt.

12. Stortinget ber regjeringen legge til rette for helhetlige verdikjeder for permanentmagneter med utgangspunkt i magnetrelaterte sjeldne jordarter.

Vurdering:

Både planene om utvinning av sjeldne jordarter i Fensfeltet og selskapet REEtecs bygging av et anlegg for separasjon av sjeldne jordarter aktualiserer muligheten for at private virksomheter på sikt etablerer nedstrøms industriproduksjon av for eksempel magneter basert på sjeldne jordarter. Slik produksjon kan ha stor betydning for vestlig strategisk autonomi for viktige verdikjeder.

I regjeringens mineralstrategi ga regjeringen Norges forskningsråd i oppdrag å vurdere behovet for kompetansebygging og forskning knyttet til utvikling av en verdikjede for sjeldne jordarter og permanentmagneter. Forskningsrådet skal gi sitt råd innen utløpet av 2024.

13. Stortinget ber regjeringen opprettholde og videreutvikle det geologiske fagmiljøet på master- og doktorgradsnivå.

Vurdering:

Demografien og andre samfunnsendringer gjør at Norge i årene framover vil få mangel på folk med høy kompetanse. Regjeringen har derfor i Meld. St. 14 (2022–2023) Utsyn over kompetansebehovet i Norge utpekt tre områder med underdekning som må prioriteres særskilt: helse, IKT og kompetanse for det grønne skifte. Universiteter og høyskoler har fått føringer om å følge opp disse prioriteringene, og det er de nå i gang med.

Vi skal imidlertid fremdeles utdanne folk innen en lang rekke fag, som også har viktige funksjoner i samfunnet. Diskusjonene om prioritering og dimensjonering handler ikke om at noen fag er nyttige og andre ikke.

Hovedprinsippet i dimensjonering av høyere utdanning er at universiteter og høyskoler har ansvar for å innrette studietilbudene og studiekapasiteten i tråd med behovene til både studiesøkerne og arbeidsmarkedet. Samtidig må det tas hensyn til at fagmiljøene og studentgruppene må ha en størrelse som gjør de bærekraftige over tid. Universiteter og høyskoler er rammefinansierte og har ansvar for å prioritere sin aktivitet innenfor enhver tids gjelde budsjetttrammer. Regjeringen har tillit til at universiteter og høyskoler med geologiske fag gjør de nødvendige vurderingene slik at Norge samlet sett kan ivareta samfunnsbehovene innen geologi.

14. Stortinget ber regjeringen sikre at fagskoler tilbyr relevant kompetanse regionalt innen mineralutvinning og sirkulærøkonomi i tråd med næringslivets behov.

Vurdering:

Regjeringen er opptatt av å styrke høyere yrkesfaglig utdanning og har økt antall studieplasser ved fagskolene betydelig de siste årene.

Studieplassmidlene tildeles fylkeskommunene, som vurderer kompetansebehovene i egen region og fordeler midlene videre til de offentlige og private fagskolene i eget fylke.

I Meld. St. 14 (2022-2023) Utsyn over kompetansebehovet i Norge peker regjeringen på de viktigste kompetansebehovene fremover og legger føringer for at utdanningsinstitusjonene skal ta et større og mer helhetlig ansvar for å disponere bevilgninger mellom ulike utdanninger, i tråd med arbeidslivets og samfunnslivets behov. Regjeringen er i dialog med fylkeskommunene om hvordan disse prioriteringene følges opp i forvaltningen av fagskolesektoren.

Fra 2024 prioriteres tildeling av nye studieplasser til høyere yrkesfaglig utdanning innenfor tekniske fag, helse- og velferdsfag, og områder som er viktige for det grønne skiftet, i tråd med de tematiske prioriteringene i Meld. St. 14 (2022-2023). Videre vektlegges fylkeskommunenes behov for studieplasser sett opp mot arbeidslivets behov lokalt, regionalt og nasjonalt.

Det er studietilbud i høyere yrkesfaglig utdanning som er relevante både innen bergverk og sirkulærøkonomi og grønn omstilling i dag. I tillegg kan fagskolene også søke om utviklingsmidler fra Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) for å styrke kvaliteten og arbeidslivsrelevansen i høyere yrkesfaglig utdanning. I 2024 er det tildelt nær 77 mill. kroner til 58 utviklingsprosjekter ved 18 fagskoler som blant annet skal bidra til å utvikle nye utdanninger i samarbeid med arbeidslivet.

Regjeringen vil våren 2025 legge frem en melding til Stortinget om høyere yrkesfaglig utdanning. Meldingen vil presentere tiltak som skal styrke tilgangen på kompetent arbeidskraft med høyere yrkesfaglig utdanning og bidra til videre utvikling av fagskolesektoren.

15. Stortinget ber regjeringen innføre krav om klima- og miljøregnskap og bærekraftsrapportering på tvers av verdikjeder i alle ledd og gjennom livssyklusen til mineralene, og utvikle disse i samarbeid med relaterte bransjer og aktører.

Vurdering:

Bærekraftige verdikjeder vil bidra til å minimere miljø- og naturavtrykket fra mineralutvinning og -produksjon og å redusere eller fjerne utfordringer knyttet til arbeidstakerrettigheter, barnearbeid, HMS, konfliktmineraler mv.

Bærekraftig og klima- og miljøvennlig utvinning av mineraler er også en sentral forutsetning for samfunnsaksept i Norge og i mange vestlige land. Bærekraftige verdikjeder for kritiske råmaterialer er også viktig for mange vestlige sluttbrukere.

Merkeordninger, sertifiseringer, bransjestandarder og lovpålagte rapporteringsordninger kan alle være virkemidler for å øke transparens og bærekraft i verdikjedene for mineraler. Samtidig er det neppe hensiktsmessig å innføre ambisiøse særnorske krav. Norge er et lite land med begrenset påvirkning på verdikjedene for mineraler utenfor Norge. For strenge krav vil øke kostnadene for norske bedrifter som produserer mineraler, og redusere tilfanget av mineraler som norske bedrifter lengre ned i verdikjeden kan kjøpe. Norske bedrifter har allerede en kostnadsulempe sammenlignet med produsenter i mange andre land der man i liten eller begrenset grad betaler for klimautslipp og miljødeleggelse. Videre pålegges bedrifter som driver med mulig klima- og miljøskadelig aktivitet en rekke krav til aktsomhetsvurderinger, åpenhet og rapportering gjennom nye EU-direktiver som eksempelvis bærekraftsrapporteringsdirektivet (CSRD).

Spesifikke krav til at importører, produsenter og andre ledd i verdikjeden skal utvise tilbørlig aktsomhet overfor utvinning av metaller til batteriproduksjon utenfor egne geografiske grenser følger av batteriforordningen. Forordningen har også detaljerte krav til gjenvinning av metaller fra batteriavfall og bruk av gjenvunnede metaller i nyproduksjon av batterier. Dokumentasjon av at batterier i omsetning oppfyller bærekraftskravene skal følge batteriet.

Regjeringen har i flere år gitt økonomisk støtte til Norsk Bergindustri arbeid med den canadiske bransjestandarden Towards Sustainable Mining (TSM). Standarden har som formål å sikre at bedriftene hele tiden utvikler seg i riktig retning langs en rekke bærekraftsparametre. Regjeringen mener en konstruktiv dialog med næringen er av stor betydning for å sikre næringens egen utvikling i bærekraftig retning.

Regjeringen har i mineralstrategien en rekke tiltak for økt sirkularitet i mineralnæringen. Et eksempel er tiltaket om at bedriftene skal legge frem en sirkulær forretningsplan, slik at man reduserer omfanget av deponerte masser og bidrar til bedre ressursutnyttelse og mindre naturbelastning. Vi vil også vurdere om sertifiseringsordninger eller internasjonale standarder for overskuddsmasser kan bidra til å utvikle markedsplasser og nye forretningsområder for overskuddsmasser.

Regjeringen har i mineralstrategien også sagt at vi vil bidra til internasjonalt samarbeid for å styrke tilgangen til bærekraftige kritiske råvarer, og bedre sporbarheten for

mineraler. Dette vil bidra til å sikre en større påvirkning på utviklingen i bærekraft internasjonalt enn egne særnorske krav. På dette området er det utviklet nye felleseuropeiske regler som også vil gjelde for Norge, og som legger et høyt ambisjonsnivå til grunn, og gjelder bærekraft bredt, både miljømessig og sosial bærekraft skal ivaretas. Nye brede forordninger på prioriterte produktområder stiller tilsvarende krav til bærekraft i hele livsløpet, slik som kravene til mineraluttak og -ressursutnyttelse i batteriforordningen. Innsatsen bør derfor etter regjeringens mening konsentreres om en god implementering i Norge av disse regelverkene både i regelverk og forvaltningspraksis. Dersom vi skal beslutte egne norske krav om rapportering, klima- og miljøregnskap mv. bør det derfor være et godt utredet behov for det.

16. Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan økt produsentansvar langs mineralverdikjedene kan bidra til at produkter og avfall blir gjenvunnet og ombrukt i større grad enn i dag.

Vurdering:

Jeg mener det er viktig med brede analyser for å finne ut hvilke tiltak og virkemidler som er mest effektive for å oppnå sirkularitet av kritiske råmaterialer. Det er allerede satt i gang et arbeid for å styrke kunnskapsgrunnlaget for økt sirkularitet av kritiske råmaterialer gjennom Nordisk Ministerråd. Arbeidet skal ferdigstilles i løpet av 2024. Utvidet produsentansvar kan være ett av flere virkemidler som kan bidra til økt materialgjenvinning og ombruk av produkter. I dag har vi produsentansvarsordninger for flere typer produkter med innhold av kritiske råmaterialer. De viktigste i denne sammenhengen er kjøretøy, batterier og elektriske og elektroniske produkter. EU har i tillegg foreslått flere nye regelverk som vil kunne bidra til mer ombruk av kritiske råmaterialer, for eksempel EUs forordning om kritiske råmaterialer. Det vises for øvrig også her til mineralstrategiens omtale og tiltak for økt sirkularitet i mineralnæringen.

17. Stortinget ber regjeringen vurdere å innføre krav om materialgjenvinning av spesifikke kritiske og strategiske råmaterialer i Norge, i tillegg til krav om vekt og volum.

Vurdering:

Det er som sagt allerede satt i gang et arbeid for å styrke kunnskapsgrunnlaget for økt sirkularitet av kritiske råmaterialer gjennom Nordisk Ministerråd. Samtidig mener jeg også det er viktig å vurdere utviklingen i EU og internasjonalt. Verdikjedene for kritiske og strategiske råmaterialer går på tvers av landegrensene. For å oppnå større lønnsomhet i avanserte materialgjenvinningsanlegg har markedet ofte behov for større volumer enn det som er tilgjengelig i Norge.

Regjeringen følger derfor regelverksutviklingen i EU tett. Det er allerede krav om materialgjenvinning for produkter som ofte inneholder kritiske råvarer, slik som elektriske og elektroniske produkter, batterier og kjøretøy. I 2022 ble det for eksempel rapportert at 74 pst. av alt elektrisk og elektronisk avfall som blir samlet inn går til

materialgjenvinning. Videre inneholder den nye batteriforordningen krav til materialgjenvinning av spesifikke materialer (kobolt, kobber, bly, litium og nikkel). Miljømyndighetene jobber med å forberede gjennomføring av denne forordningen i norsk rett. Vi viser også her til mineralstrategiens omtale og tiltak for økt sirkularitet i næringen.

18. Stortinget ber regjeringen sammen med mineralnæringen etablere en prosjektgruppe som skal finne nye måter å benytte overskuddsmasser fra gruver inn i andre verdikjeder på.

Vurdering:

Regjeringen har i mineralstrategien et tiltak om opprettelse av en ekspertgruppe som skal vurdere fordeler og ulemper ved ulike deponeringsformer. Ekspertutvalget vil også få i oppdrag å vurdere potensialet for bruk av restmasser fra mineralutvinning til andre formål og i andre verdikjeder. Mineralnæringen vil også bli involvert i arbeidet.

19. Stortinget ber regjeringen følge opp anbefalinger og foreslåtte tiltak fra det interdepartementale prosjektet «Tverrsektorielt prosjekt om disponering av jord og stein som ikke er forurenset».

Vurdering:

Regjeringen følger opp tiltakene i rapporten Tverrsektorielt prosjekt om disponering av jord og stein som ikke er forurenset, gjennom ulike prosesser. Kommunal- og distriktsdepartementet lager nå en veileder om håndtering av rene overskuddsmasser etter gjeldende regelverk. Departementet tar sikte på å ha veilederen klar før sommerferien 2024. Statlige etater, statsforvaltere, fylkeskommuner, kommuner og private aktører bidrar i arbeidet.

20. Stortinget ber regjeringen legge til rette for etablering av digitale markeds plasser for overskuddsmasser etter modell fra Bærum Ressursbank, som for eksempel ombruk av ikke-farlige avgangsmasser, i samarbeid med aktører i bransjen.

Vurdering:

I Mineralstrategien har vi to tiltak rettet mot å fremme etableringen av digitale markeds plasser for overskuddsmasser.

Kommunal- og distriktsdepartementet er nå i en kartleggingsfase for å øke kunnskapsgrunnlaget om digitale markeds plasser. Departementet er også i dialog med andre departementer om hvordan Stortingets anmodningsvedtak om digitale markeds plasser for overskuddsmasser best kan følges opp. Det er også dialog med Bærum ressursbank om deres modell. Departementet tar sikte på å starte et arbeid

med å utrede hvordan regjeringen best kan legge til rette for etablering av digitale markedsplasser etter modell fra Bærum Ressursbank innen sommeren 2024.

21. Stortinget ber regjeringen legge bedre til rette for samhandling mellom private og offentlige aktører for å utnytte overskuddsmasser og redusere deponibehov. Dette kan for eksempel gjelde ved bruk av byggavfall som fyllmasse i byggeprosjekter, og kan blant annet gjennomføres ved å stille krav til ombruk av avgangsmasser i offentlige anbud.

Vurdering:

Regjeringen har i mineralstrategien en rekke tiltak for å øke bærekraften i mineralnæringen, og der det å redusere volumet av overskuddsmasser som må deponeres, er sentralt. Arbeidet med digitale markedsplasser er sentralt for å øke bruk av overskuddsmasser fra samferdsels- og byggeprosjekter, men har også relevans for mineralprosjekter. For finkornete avgangsmasser som det er krevende å benytte til andre formål vil regjeringen oppnevne et ekspertutvalg som omtalt i svar på forslag 18, og har i mineralstrategien sagt at vi vil stille krav om at andelen overskuddsmasser minimeres i alle prosesser der det er gjennomførbart, basert på beste tilgjengelige teknologi og beste tilgjengelige forretningsmodeller og drifts- og deponeringsmetoder.

Arbeidet med standarder er også relevant. Selskapet Cemonite (tidligere SafeRock) har startet en prosess for testing av en ny betongteknologi basert på finkornet gruveavgang. Cemonite har fått støtte fra Enova til bygging av et pilotanlegg, og pilotanlegget forventes ferdigstilt om kort tid. Dersom testingen av produktene viser at betong basert på avgangsmasse har de nødvendige egenskapene, vil selskapet ta initiativ til en endring i standardene for betong som kan gi en revidert standard som åpner for bruk av mer klimavennlig betong basert på gruveavfall.

I prosjekter med betydelige overskuddsmasser vil offentlige anskaffelser kunne være et verktøy som kan sikre at private aktører legger vekt på massebalanse og sikrer en bærekraftig håndtering av masser som ikke kan ombrukes i prosjektet. Tverrsektorielt prosjekt om disponering av jord og stein som ikke er forurenset har anbefalt at det utarbeides veiledning om dette. Tiltaket vurderes i departementenes oppfølging av rapporten.

22. Stortinget ber regjeringen utrede potensialet for urban gruvedrift og basert på dette lage en strategi for hvordan Norge kan bli ledende innen kommersiell urban gruvedrift.

Vurdering:

I Handlingsplan for sirkulær økonomi står det at regjeringen vil vurdere tiltak for å øke innsamling og materialgjenvinning av avfall med høyt potensial for materialgjenvinning

av kritiske og strategiske råvarer. Det er allerede satt i gang et nordisk prosjekt for innhenting av kunnskap som skal kunne ut i en tiltaksanalyse for økt sirkularitet av kritiske råmaterialer.

Det pågår nå en evaluering av direktivet om produsentansvar for elektriske og elektroniske produkter (EE-produkter), hvor norske miljømyndigheter spilte inn behov for å vurdere hvordan dette direktivet kan bidra til å øke ombruk og materialgjenvinning av kritiske råmaterialer.

Til sammen kan dette gi grunnlag for å vurdere hvordan vi skal øke materialgjenvinningen av kritiske råvarer, og gi forutsigbare rammer for aktørene.

23. Stortinget ber regjeringen sette inn tiltak mot tyveri og ulovlig eksport av EE-avfall og vurdere muligheter for mer effektiv og sømløs import av EE-avfall for å få i gang lønnsomme verdikjeder innen materialgjenvinning.

Vurdering:

Regjeringen arbeider på flere måter for å hindre tyveri og ulovlig eksport av kasserte elektriske og elektroniske produkter (EE-avfall). Blant annet endret vi avfallsforskriftens regler om EE-avfall våren 2023. Endringene inkluderer blant annet et forbud mot henting av EE-avfall uten avtale med mottaket, krav om informasjon om dette på stedet, og at overtredelse kan straffes. Miljødirektoratet har planlagt tilsyn med forhandlers plikter etter avfallsforskriften kapittel 1 i 2024. Tilsynet er varslet i brev til bransjen. Det er naturlig å la de nye kravene få tid til å virke, og deretter vurdere om ønsket effekt oppnås, og eventuelt vurdere behov for å justere eller iverksette ytterligere tiltak.

Når det gjelder muligheter for mer effektiv og sømløs import av EE-avfall, legger den nye forordningen for grensekryssende forsendelser av avfall opp til mer effektiv saksbehandling gjennom et felles digitalt system og en prosedyre for hurtigbehandling av søknader.

24. Stortinget ber regjeringen styrke samarbeidet mellom aktører i mineralnæringen og Statnett for bedre samordning av planer for nett, infrastruktur og kraftbehov for å realisere målet om flere karbonnøytrale gruver.

Vurdering:

En aktør som ønsker tilknytning til nettet, eller økt uttak, må kontakte nettselskapet sitt. Dersom det ikke er driftsmessig forsvarlig å gi tilknytning eller å øke uttaket i eksisterende nett, må nettselskapet utrede, omsøke og gjennomføre nødvendige investeringer, uten ugrunnet opphold. Ved tilknytning i regionalnettet skal aktøren henvende seg til regionalnetteieren, som gjør nødvendige avklaringer med Statnett.

Statnett plikter også å forsterke transmisjonsnettene, dersom det er nødvendig for tilknytning i regionalnettet.

Nettselskapene skal opptre nøytralt og ikke-diskriminerende i håndteringen av forespørsler om tilknytning. Retten til å tilknytte seg nettet eller øke uttaket står sterkt, også for aktører i mineralnæringen. Det er viktig at aktører i mineralnæringen som har behov for nettkapasitet tar kontakt med nettselskapet tidlig, slik at nettselskapet kan ta høyde for forbruket i sine planer.

25. Stortinget ber regjeringen i større grad sørge for at områder som er satt av til mineralvirksomhet, blir utnyttet til fornybar kraftproduksjon og bidra til et bedre samvirke mellom mineralvirksomhet og annen industrivirksomhet på avsatte arealer.

Vurdering:

Regjeringen er positiv til at ulike former for arealinngrep samlokaliseres der forholdene ligger til rette for det. I regjeringens mineralstrategi er et av tiltakene å gi DMF i oppdrag å foreslå innretning og aktuelle kommuner for et forsøksprosjekt for etablering av en grønn mineralpark. Formålet er å høste erfaringer om samlokalisering av mineralutvinning og industri eller annen næringsvirksomhet. Samlokalisering kan bidra til å redusere den samlede arealbruken og miljøbelastningen ved samordning av mineralaktivitet med annen virksomhet.

I forslag til statlige planretningslinjer for klima og energi som nå er på høring, heter det blant annet at kommunene bør legge til rette for mer fornybar energiproduksjon og avklare behovet for areal til vindkraft og solkraft. Planretningslinjene vil dersom de blir vedtatt, gjelde for all kommunal planlegging. Energimyndighetene og bergverksmyndighetene tar stilling til konkrete prosjekter når de kommer til behandling.

Avslutningsvis vil jeg fremheve at regjeringen har ambisiøse mål for mineralområdet, noe som fremgår klart av vår mineralstrategi som vi nå arbeider for fullt med å følge opp. Mineralnæringen er en sentral leverandør av råvarer til grønne verdikjeder, og våre tiltak skal bidra til en mer bærekraftig og sirkulær mineralnæring der mineralprosjekter skal kunne realiseres raskere enn tidligere.

Med hilsen

Jan Christian Vestre